

KİTABIYÂT

ŞÂNÎ-ZÂDE MEHMED ATÂ'ULLAH EFENDİ, ŞÂNÎ-ZÂDE TÂRÎHİ [OSMANLI TARİHİ (1223-1237/1808-1821)]

Neşre Hazırlayan: Prof. Dr. Ziya Yılmaz, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2008, I-II: CXII+1571 sayfa.

Doç. Dr. Fikret SARICAOĞLU

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Osmanlı tarih kaynaklarının eleştirel yayınları hazırlanmadan daha doğru ve yeterli Osmanlı tarih araştırmalarına ulaşamayacağı çok iyi bilinmektedir. Osmanlı vekâyinüvis tarihleri arasında müstesnâ bir yeri olan Şânî-zâde Târîhi'nin edisyon kritik metninin basımı dolayısıyla bu kısa yazıda, akademik bir tanıtımdan daha çok, eserle ilgili bu güzel gelişmenin duyurulması amaçlanmıştır.

Vak'anüvis Şânî-zâde Mehmed kroniğinin tenkitli neşrini hazırlayan Prof. Dr. Ziya Yılmaz, Osmanlı tarihi araştırmacıları başta olmak üzere Osmanlı araştırmaları çalışanlarının iyi bildikleri ve takdirle izledikleri bir müellifdir. Sistemli bir çalışma seyrinin ürünü olarak daha önce de Prof. Dr. Yılmaz, erbâbınca demir leblebi sınıfında değerlendirilen kaynak metinleri yayına hazırlamıştı. Kısaca, Osmanlı özel tarihçilerinden İsa-zâde'nin [*İsa-zâde Târîhi (Metin ve Tahlil)*, İstanbul 1996], Topçular Kâtibi Abdülkadir'in [*Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadri) Efendi Tarihi (Metin ve Tahlil)*, I-II, Ankara 2003] ve Vak'anüvis Esad'ın [*Sahhâflar Şeyhi-zâde Seyyid Mehmed Es'ad Efendi, Vak'anüvis Es'ad Efendi Tarihi (Bâhir Efendi'nin Zeyl ve İlâveleriyle) 1237-1241/1821-1826*, İstanbul 2000] tarihleri, tenkidî yayınlara yine müellif tarafından ilim dünyasına kazandırılmıştır.

Şânî-zâde Mehmed Atâullâh Efendi (ö. 1826) maruf olduğu üzere, ilmiye mesleğinde üst dereceli müderrislik ve kadılıklarda bulunmuş olan ve tarih dışında kaleme aldığı tıp, edebiyat, matematik ve askerlik

Şânî-zâde Mehmed Atâullâh Efendi (ö. 1826)

alanlarındaki eserleriyle devrinin bilgin ve şâirleri arasında yer alan bir müellif ve mütercimdir. Vak'anüvis vazifesiyle kaleme aldığı *Târîh'i*, kapsadığı 1808-1821 yılları için birinci dereceden bir kaynaktır. Sultân İkinci Mahmûd'un (1808-1839) özel izniyle onun cülûsundan itibaren gelişmelerin kaydedildiği bu eser, onun dönemiyle birlikte, Sultân Üçüncü Selim (1789-1807) ve Sultân IV. Mustafa (1807-1808) devirleri için de kaynak metindir. Tenkidli yayımın Roma rakamlarıyla belirtilen ilk 112 sayfasında Prof. Dr. Yılmaz, eser müellifinin, Şânî-zâde'nin bütün yönleriyle hayatı ve

eserleri hakkında temel ve sağlam bilgileri telif etme usûlünü sürdürmüştür.

Bilindiği gibi *Şânî-zâde Târîhi*, Ahmed Cevdet Paşa *Târîhi*'nin IX., X. ve XI. cildlerinin başlıca kaynağıdır. Aktardığı birebir karşılaştırmalarla bu durumu tescil eden Prof. Dr. Yılmaz'ın, *Şânî-zâde Târîhi*'nin yüzde 40'a yakın kısmının Cevdet Paşa'nın istifâdesi dışında kalmış olduğuna dâir tesbiti son derece önemlidir. Böylece, araştırmacıların doğrudan *Şânî-zâde Târîhi*'ne başvurmak mecbûriyeti kesinleşmektedir.

Edisyon kritik yayınların nasıl olması gerektiğini ortaya koyan *Şânî-zâde Târîhi* neşrinde Yılmaz Hoca, okuyucunun yazma ve varsa basma nüshalara bundan böyle ihtiyaç duymaması düşüncesinden hareket ettiğini belirtmiştir. Bu sebeple müellif, *Şânî-zâde Mehmed*'in kendi hattıyla yazmış olduğu nüshaları basma nüshayla karşılaştırmış, lüzümlü oldukça bilgilendirmelere, değerlendirmelere, uyarılara ve düzeltmelere yer vermiş ve nüshaların farklılık arz eden özelliklerini dipnotlarında aktarmıştır.

Prof. Dr. Yılmaz, çok geniş bir kesimin faydalanması düşüncesiyle geliştirdiği usûl çerçevesinde, metinde geçen âyet, şiiir, atasözü gibi Arapça ve Farsça yazılmış bölümleri, metin içinde okunuşuyla, dipnotunda aslî imlâsıyla belirtip, kaynaklarını açıklayarak Türkçe'ye çevirmiştir. Okuyucuyu bir diğer güçlükten kurtarmak amacıyla müellif, bu neşirde ilk defa uyguladığı usûlle, metindeki hicrî tarihlerin milâdî karşılıklarını dipnotlarında belirtmiş ve bazı tarih farklılıklarını

da açıklamıştır. Eserin ikinci cildinin sonunda yaklaşık 250 sayfalık karma analitik *dizin ve ekler* bulunmaktadır. Buradaki arşiv belgelerinin, eserlerinin, Tire'deki mezarı, mezar taşı, anıtı, konağı ve sâir ilgili konuların fotoğraflarıyla çalışma tamamlanmıştır.

Şânî-zâde Mehmed Târîhi'nin her kesimin kolaylıkla istifade edebileceği ilmî bir yayını hazırlayan Prof. Dr. Yılmaz, senelerdir sabırla sürdürdüğü kaynak metin neşirleriyle, her hâlde feyz aldığı Rahmetli Hocamız Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu (ö. 1990)'nun mecdûd bir *hayru'l-halefidir*. *Şânî-zâde Mehmed*'in selefi Vak'anüvîs Mütercim Ahmed Âsım'ın *Târîhi*'ni aynı şekilde hazırlamakta olduğunu bildiğimiz Prof. Dr. Ziya Yılmaz ağabeyimizi tebrik ediyor ve sevincimizi paylaşıyoruz. Osmanlı ve Türk kültür hayatıyla ilgili değerli ve kalıcı eserler hazırlamayı sürdüren, özellikle plânlı ve seçici bir şekilde Osmanlı tarih kaynakları neşreden Çamlica Basım Yayın'ın çalışanlarını kutlarken, bu yoldaki mesaîlerinin artarak devam etmesini temenni ediyoruz.